

պանել զճեղքնդ հսկանեաւ ամենա
զօր Աջն իւրոյ :

1868 Յունիս 11
Յերասայէ՛մ

Կ. Տաթևան Ե.
Ղարախանյանի Ա.
Ժ. առ. Սահակյանի :

ՈՒՆԵԶՈՒՄՆ ԸՆԶԻՆ

(Ըարուսկութիւն տես. Թիւ 6)

Սարգուս իւր անձին համար մտաւ
ցածին յատկութիւններ ստեղծելն՝
ինքզինքը լիովին չը ճանաչելու հետեւ
ւանքն է , և ինչպէս կրնայ իմաստուն
կոչուիլ այն որ միշտ աւելի կամ պաւ
կաս ինքզինքը խտրելու կը հետեւի .
մարդկային ընկերութեան մէջ ինչէ՛
արժէքս , ինչ դեր է որ կը խաղամ
ընկերութեան մէջ , այս հարցումները՝
որոնք խիստ կարեւոր են մեզ համար ,
և որոնց մասին արդէն գրագուած
ենք մեր անձնասիրութեանէն , ուստի
այս հարցումներուն օրինաւոր պաւ
առաջանելու համար , պէտք է հանաւ
պօղոթեայ մեր սրտերու մէջ անցած
ները մանրախուզիւ նկատել . Եւ երբ
մեր սրտի ամենաբազմոյն խորհրդուն
կընտելանանք , երբ կարող կըլլանք թէ
ստորին և թէ բարձրագոյն շարժաւիթ
ները նկատել , և երբ ուշի ուշով կը
տորվինք հսկել այն զանազան զգացում
ներուն , որոնք մեր որոշումները կը
վճռեն և մեր խօսքերը կը թելադրեն ,
այն ժամանակ կ'ունենանք զմարդիկ
կշռելու անսխալ և մեր վստահութեաւ
նը արժանաւոր կարգադրիչ մը :

Այն , այն մարդը որ իղծի մտօք չը
քններ , թող երբէք իւր ընկերը դաւ
տելու փորձ չը փորձէ անոր խօսքե
րուն և գործքերուն նայելով . վասն
զի այս պարագայիս մէջ իւր գաղտն
գութիւնը անշուշտ անկատար , հարեւ

ւանցի և ըստ երևոյթին միայն եղած
կ'ըլլայ : Այն անձը՝ որ իւր զգացմունց
աղբիւրը ստուգելու չը ճանաչեր , ինչ
պէս կրնայ սարիշներուն սրտի գաղտն
նիքը թափանցել . իսկ նա՝ որ ինքզին
քը հիմնովին ճանաչած է , անշուշտ
պիտի գիշտի իւր նմանիներուն յան
ցանաց ներողամիտ գտնուիլ , կոնֆուս
մաբերելով իւր անձնական տկարու
թեան տխուր յիշատակը , և միանգաւ
մայն պիտի խուսէ այն պատիւր գովեստ
ներէն , զորս մեծ ազդողկաւ յօգս կը
բարձրացնէ հանրութիւնը . վասն զի
գիտէ իսկ թէ որչափ քիչ է իրական
արժէքն այն գործերու մէջ , զորս կը
գովեն մարդիկ , և թէ որչափ կարեւ
ցութեան արժանի են այն բազմաթիւ
թշուառները , զորս աշխարհը կը դաւ
տապարտէ : Այսն զի յափշտակիչ պաւ
րագաները , եռանդոտ արիւնք և ասաւ
տիկ պիտոյքը՝ շատերուն տեղի կու
տան իրենց անձն խոցոռ մոռնալու ,
և կը մղեն զմարդ այնպիսի գործի մը
որոյ յիշատակը ջնջելու համար մար
դուս բովանդակ կենաց արաշխարհ
թիւնը չը կրնար բաւական ըլլալ :

Ենթերին ճանչելով՝ մարդկային
բնութեան ճանաչումը կըմբռնենք ,
և մարդկային բնութեան ճանաչմամբ
ուրիշ մարդկանց վրայ իշխանութիւն
և ազդեցութիւն կրնանք ունենալ :

Իւրաքանչիւր մարդ իղծ մը ունի
մարդկանց վրայ ազդեցութիւն ունեւ
նալու , և այս ազդեցութիւնը թէ մեծ
ըլլայ և թէ փոքր մեր երջանկութեան
կարեւոր է , վասն զի ինչպէս կրնանք
ապրիլ առանց մեր նմանիներուն օգ
նելու : Եւ ինչպէս կրնանք հասարակու
թեան մէջ օգտակար բան մը յառաջ
տանիլ , եթէ չենք կրցած՝ գէթ մեր
ընելիք գործին համար անոր մէկ բաւ
նի անդամոց հաւանութիւնը ստա
նալ :

1) արդիւյն բնութեան ծանօթութիւնը ստանալու համար կարեւորէ տրվել և օ թէ ինչպէս պէտք է ստորեր շարժել և վեր քաղաքակիրթներու մօտոյ մէջ տեղի ունեցած արգելքները յաղ թահարել. այն արգելքները, որոնք ծածկապէս մեր ամենէն ընտիր ձեռ նարկութեանց դէմ կը լինեն:

Ենչհետեւ ծանաչումը որչափ որ մեր ներկայ կենաց բարձր ընթացքին մէջ ամենակարեւորն է, այնչափ ալ յաւիտեանականութեան համար. և քանի որ ամեն քրիստոնէի առաջին պարտքն է յաւիտեական փառաց պատրաստուիլ, ուստի և նոյն պատ րաստութեան սկիզբն է աշխարհիս վը րայ իւր անմահ հոգին կառարելու թեան գերազնոյն քատիճանին հասցը նել: Իսկ ինչպէս կրնայ այսպիսի կա տարելութեան մը հասնիլ. եթէ ան ձին ծանաչման առաջին քայլադիմումն ը նելու անփոյթ է: Ինչպէս կրնայ յու սալ կառարելութեան բարձր աստի ձանին հասնելու հոգւոց յաւիտեա կան արքայութեան մէջ, (ուր պիտի մանէ իւր հոգին մարմինէն բաժնու ելն վերջը) եթէ արիաբար արդի կե նաց մէջ պատահութիւնը ներածին չափ իւր անձը ըստ այնմ չը պատրաս տեր, քարի, արդար և մեծ լինելով:

Նուրանալի ճշմարտութիւն մ'է, որ ամեն բանի սկիզբը դժուարին կը լայ, ինչպէս և անձին բնութիւնն ալ նոյն դժուարութիւնը ունի. այսինքն մեր անձը քննելէն շատ անգամ կը յոգ նինք և կը լքանինք, և շատ անգամ իր ճշմոտանքին նորանոր վերքերուն չը գուշելու նկատմամբ զանց կրնենք և չը տեսնալ կը ձեւացնենք, վասն զի թէ ներքին վատ կիրքերուն հրապոյրը կը շուսնեն աչքերնիս և թէ անձնասի րութիւնը մեր թերութիւնները քա ղարկելով մտաց աչքը կը կուրցնէ, ու

րոնցմէ անձերնու օ ծանաչումը մը ըմբռն նելու համար պատեբաղմ մը կը բա ցուի առջեւնիս, ահա այս պատեբաղմն է որ պիտի յարգարենք մեր հոգւոյն տը կարութեանց դէմ, այսինքն պիտի զսպենք մեր փառասիրութիւնը, հպար տութիւնը, մոլեկան ցանկութիւնը, նայնպէս և սխալարութիւնը և բար կութիւնը. որպէս զի անձին ծանաչու մին ըմբռնելու դժուարութիւնները առաւան կոխելով կարող ըլլանք բնա կանութեան խաղող ձայնը ըսել:

Եւստի ո՞վ մարդ, մահկանացու կե նացը շաւղին մէջ ամենէն առաջ զնն նէ, և իմայնի թէ իբրե քրիստոնեայ և բանական էակ ինչ ընթացք պիտի ունենաս, և միւս կողմէն տե՛ւ թէ փափաքներդ և զգայական բաղձանք ներդ դքեղ ո՞ւր կը մղեն, այն ատեն ճշգրիտ որոշմամբ կրնաս խղճմտանացք համեմատ շարժելու և բարւոյն հե տեւելու, այն ատեն կրնաս նուաճել անձնասիրութիւնդ, որչափ որ ալ աստ տիկ դիմամարտի քեզի դէմ:

Ինչպէս որ բարի կամ չար բան մը գործեցէ՞դ առաջ նոյնպէս և գործեցէ՞դ վերջը պէտք է մոտծես դու քեզ թէ՛ ինչու համար գործեցիր, և ինչ ինչ պատճառներ էին դքեզ գորդողները, և լըմտաբար թափանցէ այն գուղանի պատճառներուն խորը, որոնք կրնան խիստ թաքուն ըլլալ: Եթէ առանց հատու նմոտութեան և առանց հան դարտութեան ոգւոյ դիպուածով գոր ծեցիր, հարցնուր դու քեզի թէ գործե լու ժամանակ ինչ զգացմունքներ սիր տարդ յուզեցին և թէ այն զգացմունքնե ներն ո՞ւսկից յառաջ եկան. վերջապէս կրքերուդ տեղի տարով գործելովդ չը նուաստացուցիր արդեօք դքեզ այն մարդոց առջև, որոնք մինչեւ այն կէ տը մեծ համարում ունէին վաղ և եր քեք չէին տեսած դքեզ այնքան տը

կարողութիւն և գիւրդապէթ . Ուրեմն ի՞նչ է պատճառը որ այս գէպքին մէջ և ուրիշ շատ պարագաներու մէջ ըստ ծիգ և ըստ ծիգ վրայ շատ անգամ կը գգուիս և այնչէս յանձնապատասխանութեանդ իսկական շարժառիթը , որով խիստ շատ անգամ սխալման մէջ կ'ընես . ո՞չ ապաքէն քողարկուած սնա պարծութիւնդ է , որ զքեզ կարողութեանդ բարձր գործերու մէջ մղելով հանրութեան առջեւ կը խայտառակէ , կամ գողտղութիւնդ է զոր թէպէտ և չ'ունիմ կըսես , սակայն անոր գերի եղած ես , և վերջապէս քու մաշիչ և անյաղ մարմնապաշտութիւնդ է , որ պատճառ կըլլայ ըստ բարի յատկութիւններդ հեղձուցանելու :

Ըրդ՝ եթէ ճշմարտութիւնը ճանաչելու համար քեզմ փափաքով մը սրտիդ խորերը իջնաս՝ անշուշտ զանազան ըզգացմանցք . ճշմարտ աղբիւրները մեր կապարանոց պիտի հանդիսանան քեզ , և եթէ այն աղբիւրները գտնելէդ վերջը տակաւին կը վարագուրես , կ'ստեղծելով որ հանրութեան առջեւ պառակտեմ , այն ատեն անձնու պահ մը կըլլաս . վասն զի մահկանացուաց գիտութեանէն ծածկելու նպատակաւ ճարակիչ վերք մը սկսով ու ծիրանիւով ծածկելն ազէկ է , թէ անոր բժշկուելուն հոգաւոր ըլլան , այն վերքը որ մարմնիդ պիտի սպառէ : Ի՞նչ արժէք կրնայ ունենալ մարդկանց քեզ տուած յարգն ու պատիւը , քանի որ դու ինքնին անարժանութիւնդ ըսկզբաւ , և քաջ համոզուած ես որ մարդիկ այդ մեծարանքը քեզ չը պիտի տա , ինչ եթէ ճանաչելին զքեզ այնպէս՝ ինչպէս դու կը ծանաղես զքեզ :

Ուրեմն պէտքէ համոզուիս որ իրօք կատարելութեան զուրկ ես , քանի որ ուղիւ քննութեամբ զգացմանդ և գործողդ մէջ զքեզ յանցաւոր կը դա-

տես և անարժան մեծարանոց . նա մանաւանդ լստուածոց չի խաբուիլն ալ կը զգաս որ ծածկագէտն է և կը տեսնայ այն օրհուրը զորս չ'ես ուղեր մաքրել քու անձէդ :

Լար-նախի

Յ . Ս . Կեօնի-ճէն :

ԲԱՆ ՏԱՐԱԳԻՐ ՈՐԴԻՆՑ ԱՌԴԵԿՈՐՈՑ
ԱՆ ԱՆԻ :

Ինչէր , Ինչ , դարուց հետէ ,

ի խոր թախիծ կաս համակեալ ,

Ի՜նչ , երբ արդեօք դարման վշտացդ տայցն լըկիլեք գթափրկեալ :

Ի՞թէ հնար ինչ իյէ քեզ ,

անպատուակ , մի պտտ ի պտտ ,

Ի՜նչ , ժրտեմ անձուկ ի սիրտ ,

թշուառ որդիս քո խանդակաթ :

Ի՜նչ է քեզ , ո՞չ , մի բարդ ի բարդ կուտէր զհոգ քո ի գլուխ :

Վանդի բնաւ ո՞չ ժուժէ սիրտս ,

հանէ թառաղ զերթ հրաքս զի :

Ըրդ՝ մի դար , մայր իմ Ինչի ,

ահա մերձիմ ի գուրս շիրմին .

Տուր ինձ խրախոյս գթառ սիրով ,

և զերծո զիս յալեաց վշտին :

Ի՜նչ , մի գուցէ տարաժամ արդ՝

գահալիմեալ լքանիցիմ ,

Չե ուրախ լուր կենդանութեանդ հեղեալ բացուտ ի յունկն իմ :

— Ի՜նչ , ես լքեալ Ինչիս չիմարդ

այլ կարիցեմ ժուժալ երբէք

Յոգունց վշտացս , որ օր քան զօր

սիրտ իմ առնեն տատիկ բեկ բեկ :

Ի՜նչ , ես լքեալ իմ թագ , բարձաւ իմ գահ ,

բարձաւ վեհ փառքս խոյառ ըս

պուս ,

Հիմն ի յարե տապալեցան

պարիսպք և շէնքս ամրակուսք :

Օ հաղար և մի լիկեղեցիս ,

հանդերձ կահիւքն ճաշխարհիկ